

ל א קל להיות גנרל המואשם במפלה. בימי קדם היו מוציאים אותו להורג, או מגקרים את עיניו ושולחים אותו גלות. בימינו, השיטות הן יותר האמאניות. אחת השיטות היא מישפט לוינץ' של שכי נים.
 כזאת קרה לאלוף אלי זעירא.

„בעל סמכות חזקה“

עד למילחמת יוסיכפורים, ידעו רק מעטים בציבור את שמו, ועוד פחות היו מזהים את פניו ברחוב. כי גם בתקופה שבה היו כמה מאלופי צה"ל נוהגים לקשט בנזכרות מסיבות חברתיות והצגות-גאלה, להצטלם בחברת יפהפיות או מיליונרים, היה זעירא נחבא אל הכלים, מצמצם את חייו לשירות ולבית.

בצה"ל עלה כוכבו בהתמדה. האיש בעל העיניים האפורות והגולגולת האינטלקטואלית נחשב לאחד הקצינים המעולים ביותר, לחייל-מקצועי מבטן ומלידה, ואכן, מעולם לא היה לצבר החיפאי בן 46 מיקצוע אחר. מאז הצטרף לפלמ"ח בגיל 18, מייד אחרי שסיים את בית-הספר הריאלי, ערב מילחמת-השחרור, פיקד על כיתה, מחלקה ופלוגה במלחמה. עלה לדרגת מדריך בקורס מג"דים, מפקד חטיבת צנחנים, ראש מחלקת מיבצעים במטכ"ל. ב-1968 עבר לאגף-המודיעין, נתמנה לניספח צה"ל בארצות-הברית, והגיע בסוף לשאי: ראש אמ"ן, בדרגת אלוף. היו שהאמינו שיגיע בנאוו היום לתפקיד הרמטכ"ל.

כך זימן אותו הגורל לתפקיד מפתח ביוסיכפורים. היה זה הוא שקבע כי יש מבחינה צבאית, "סבירות גבוהה" להתקפה ערבית. כחייל מקצועי, לא יכול היה להעריך כראוי את הנסיבות הפוליטיות ששיכנעו את אנוואר אל-סאדאת ועמיתו הסורי לפתוח במלחמה. מבחינת ההכנות הצבאיות של צבאות-ערב, מסר ראש אמ"ן למטכ"ל ולי ממשלה תמונה נאמנה.

כשבאה ועדת-אגרנט לזכות את הדרג הי מדיני מבני אחריות למחדל הנורא, ירדה ידה כמלוא המחץ על ראשו של זעירא. למעשה הופדה עיניו כי האחריות לאי מתן הפקודה

האם נפל האלוף אלי זעירא קורבן לקנוניה של שכנים בשכונת קציני הקבע?

עץ בחצרו של זעירא, שעמד ליפול. „הוא יפול על חוטיי החשמל שלי“ קרא השכן בחרדה, „ואו הילדים יתחשמלו. צריכים לעשות משהו מייד!“

הנהג לא התממה, נסע לבסיס צבאי קרוב, הביא מכוננית ושלשה חיילים במדים. הם קשרו את העץ למכוננית, וכך יישרו אותו.

האם מותר לנצל חיילים למטרה כזאת? בעיני זעירא, היה זה פשוט מעשה של אורחות טובה מצד נהגה. אבל כעבור זמן, כאשר גברה מרידת השכנים, נצטייר המיקרה בעיניהם כניצול מחפיר של סמכות פיקודית.

אך עיקר ההאשמות נגעו לעבודות הבניין בביתו של זעירא. גם כאן התברר כי האמת מורכבת יותר מהסיפור. זעירא אהב את ביתו, הבולט בסביבה מבחינת יופיו. הוא משקיע בו את המרץ שנותר לו מחוץ לתפקיד. „זה לא עניין של כסף“, הוא אמר פעם לאחד ממכיריו, „העניין של אהבה ומאמץ. בית יפה אינו עולה יותר מבית מכוער.“

כשנעשה הבית צר לאלוף, לאשתו וילדיו בנותיו (מגיל 19 עד 8), ביקש להוסיף חדר ומקום לאיכסון הפצים. ידיו אישי, אדריכל ידוע, מצא פיתרון בעזרת חדר על הגג, וחדרון נוסף מעל לחדר זה. מבחינה אסתטית ותועלתית היה זה רעיון מצויין. העבודה נמסרה לקבלנים. האם הועסקו בה גם חיילים? השכנים טוענים שראו אנשים במדים או בחלקי-מדים. החקירה העלתה שעבד במקום חייל אחד, שהודה כי הוא רגיל לעבוד בשכר בכל חופשותיו, וכי הועסק על-ידי הקבלן. נהגו של זעירא, חייל במדים, עזר לא פעם בעבודה. פועלים אחרים לבשו כנראה, פריטי-מדים, כפי שהיה מקובל בתקופה הראשונה אחרי המלחמה. אף שלא היו חיילים.

דשא

„ב„סוסיתא“

מימצאיו של ישראל טליק הם, בעיקרם: • לא היתה כל עבודה בביתו של אלי זעירא בימי מלחמת יוסיכפורים, או בתקופה הראשונה אחריה. מכל התאשמות, וזוהי אולי החמורה ביותר מבחינה מוסרית, והיא נכללה בטענות שנמסרו ליוסי שריד. היא הופרכה לחלוטין.

פרשת אל"י זעירא

הממשלת לגיון המילואים, כולם שוכנעו, לדעת האגרנאטים, עיירי בושרי-השיכונע הי מזהיר של זעירא, וקירבו את הקונצפציה שלו לרא עירעור.

„בלטה אצלו מגמה לפסקנות של מפקד, שנבעה מביטחון עצמי רב ומנכונות לשים עצמו כפוסק אחרון בענייני מדיעין במדינה.“ אמרה הוועדה בדו"ח הראשון שלה. „הוא נתן את עדותו בפנינו בכנות רבה והתגלה לנו כקצין בעל כושר אינטלקטואלי מובהק. בעל סמכות חזקה אצל מקודיו, ומקובל מאד גם על הממונים עליו בצה"ל וברג המדיני הבכיר.“

מסקנת הוועדה: זעירא אינו יכול להמשיך בתפקיד אמ"ן. אך הוא לא נספל לתפקיד אחר בצה"ל. כדי לפתור את הבעיה העניק לו צה"ל, כמקובל במקרים מסוג זה, שנה של לימודים בחו"ל על חשבון הצבא, יחד עם מיספחתו. זעירא, שהשיג תואר ראשון בכלכלה באוניברסיטה העברית לפני 25 שנים, התכונן להשיג את התואר השני בארצות-הברית.

„הקצין הפוריטאני ביותר“

לאלי זעירא יש שכנים. מכיוון שהוא גר בצהלה, גם השכנים הם יוצאי צבא-הקבע. כמוהו. אחד מהם הוא סגן-אלוף. שכנה אחרת היא אלמנתו של קצין בכיר שנהרג בחו"ל. שלישי הוא תת-אלוף במילואים. כל עוד הלך שמו של זעירא לפניו, כאחד הכוכבים העולים בצמרת צה"ל, היה מקובל גם על שכניו. האלמנה, שידדיה נטשה אחרי שפקד אותה האסון, ישבה בביתו ימים וילדיו, החיעצה בכל ענייניה עם אשתו של האלוף. המורה, ואף ביקשה אותו לערוך אצלם את חגיגת הבר-מיצוה לבנם. השכן השני נעזר בו כאשר פרש מצה"ל וביקש קשרים במערכת-הביטחון כדי לפתח את עסקיו הפרטיים.

זעירא היה נדמה שהוא מוקף בידידים נאמנים, ושמה לעשות להם טובות. רק מאוחר למד שאין דרך בטוחה יותר לרכוש לעצמו אויבים, מאשר לעשות טובות לאנשים. יחס השכנים אל זעירא השתנה מן הקצה אל הקצה בעיקבות דו"ח אגרנט. לפתע נזכרו לדעת כי האלוף אינו רק אחראי למחדל, אלא גם נושא כל המידות הרעות של צה"ל. הם טענו שהוא מנצל את חיילי צה"ל לטובתו הפרטית — וכשהתעמקו בעניין, נזכרו לפתע בחטאים שונים ומשונים מלפני שנה ושנתיים.

השאלה הגדולה היתה: מדוע לא שמו לב לחטאים אלה כאשר היה זעירא בשיא זוהרו, אלוה מצויח ובעל היכולת לעזור ודהשיג פרוי טקציה — ומדוע נזכרו בכך אלה דווקא אחרי שירד מנהגותיו, והקאריירה הצבאית שלו נרי אתה כנמורה?

שמועות שונות, שהגיעו למערכות העיתונים, לא נשאו פרי. (כך הגיעה למערכת העולם הזה הידיעה שזעירא מוסיף חדרים לביתו בעזרת פועלים ששוחררו למטרה זו משרות-מילואים בצה"ל. חקירת העולם הזה לא אימתה את הטענה, והדבר לא פורסם.)

ואז עלתה על דעת השכנים דרך פשוטה יותר. הם כתבו מיכתב אל חבר-כנסת שמשך את תשומת-ליבם תודות לשאלתה שהגיש למשה דיין, בשיא הוויכוח על המחל. הם פנו לח"כ יוסי שריד.

שריד נרעש מן ההאשמות שהיו במיכתב. הוא לא קרא לזעירא, אלא פנה אל ראש-הממשלה, יצחק רבין, מסר לו על תוכן הדברים. רבין העביר את העניין לשר-הביטחון, שימעון פרס קרא לזעירא והראה לו את ההאשמות.

תגובתו של זעירא היתה מיידית. הוא תבע למנות „את הקצין הפוריטאני הקיצוני ביותר של צה"ל“ כוועדת-חקירה, לבירור הי האשמות.

פרס קיבל את הרעיון. בזה אחר זה הועלו כמה שמות, עד שלבסוף עלה שמו של איש שהפך סג"ד בצה"ל מבחינת צניעות רמת-חייו והשקפתו הקפדנית: האלוף (מיל.) ישראל טל. „טליק“ מונה לשמית לוועדת-חקירה של-אישי-אחד.

עץ גדל

בצהלה

דאשמות השכנים, שהוטל על טליק לחקרו, היו זה שונות ומגוונות, והשתרעו על תקופת-זמן של שנתיים ימים. בין השאר:

- שכמה חיילים עבדו בבניית שני חדרים נוספים בביתו, ושזהו העבר חומרי בניין לביתו במשאיות של צה"ל.
- שניצל בהודמנויות שונות חיילים במדים ורכבי מילואים של צה"ל לצורך עבודות פרטיות ולהובלת בני מיספחתו.
- שרכב צבאי וחייילים עבדו אצלו בניגון. אלה הם דברים ששכנים יכולים לראותם אגב ביקור בביתו, או לשמעם מפי רכילות שכונתית. אין ספק שהי מתלוננים עצמם סברו שהם עוררים לחשוף שויתות בצה"ל.
- טליק ניגש לחקירה ביסודיות הרגילה. הוא דיבר עם הקבלנים שבנו את החדרים הנוספים, גבה עדויות מפי הפועלים ומפי השכנים.

תוך כדי כך קיבלו כמה מן ההאשמות ציביון הרבה יותר פשוט, ואפילו ציורי. כך, למשל, הסתבר שבאחת ההודמנויות נוצלו חיילי צה"ל לצרכיו של האלוף בצורה הבאה:

• מעולם לא עמד לרשותו של זעירא יותר מנהג אחד. אולם נהג זה, שהפך בריבית, סייע לזעירא בכל העניינים, גם הפרטיים, כפי שהוגז כיום בצה"ל מדרגת סגן-אלוף ומעלה. טליק מתח ביקורת על נהג זה, שהשתרר בצה"ל.

כך, למשל, סייע הנהג בקניות, בסחיבת סלים ובגננות. צעיר זה הוא בן של גנן, ולהוט במיוחד לעבודות גינה. פעם הביא במכוננית צבאית מאביו שתליד-דשא לתקן את הדשא בגינה. שכנים העידו בפני טליק שלא פעם ראו את אשתו של זעירא מושכת את הנהג לתוך הבית, כשזה רצה לעבוד בגינה.

• לפי הדו"ח של טליק, מעולם לא היו לרשותו של זעירא יותר מאשר מכוננית התיקנית (ואליאנס), וטוסיטא תיקנית של לישכתו. הטענה כאילו עמדו לרשותו ארבע מכונניות ושלשה נהגים נמצאה בלתי-נכונה.

• הוכח שעובד אורחי של צה"ל עבד בביתו של זעירא, תמורת שכר, בימי חופשותו הרשמיים, בידיעת הממונים עליו, שהמליצו על כך כדי לעזור לאיש.

• המסקנה הסופית של טליק: החזק הי מכריע של ההאשמות אינן נכונות. האשמות אחרות הן נכונות, אבל הן כתחום הנורמות שהשתרשו בצה"ל. לא יהיה זה צורך לפנות באדי זעירא דווקא על נוהגים שכל קציני צה"ל נוהגים על פיהם — אף כשהם פסולים.

כמו ועדת-אגרנט, ציין גם טליק כי עדותו של זעירא בפניו היתה מלאה זכנה, וכי לא הסתיר דבר.

רהיטים

ודולארים

מכיוון שאין אדם בצה"ל המטיל ספק ביושרו של ישראל טל ובכושר-השיפוט שלו, נסתים בזה למעשה העניין. הדו"ח הוגש לרמטכ"ל, שביקש את חוות-הידעת של הפרקליט הצבאי הראשי. הפצ"ר קבע שאין מקום לתהליכים מיספטיים והמליץ לסגור את התיק. הרמטכ"ל קיבל את המלצתו זו וכמוהו שרה-הביטחון.

כשבא העניין דרג הממשלתי, התעורר ספק אם ניתן להסתפק בכך. היו שמענו כי בכך היתה הממשלה מאשרת את הנהגים בצה"ל, שמידיק עצמו מתח עליון ביקורת. על כך, ברגע האחרון, הוסיף את הרמטכ"ל לנזוף לשמית בזעירא — ונזיפה זו נכללה בהודעת הסיכום. הנזיפה מתייחסת ל„חריגות מן הנוהל התקין בנושא ניצול חיילים ושימוש ברכב של צה"ל.“

בהאשמות שהועברו לח"כ יוסי שריד, ושנמסרו לחקירתו של טליק, לא נכללו דברים שסביבם התפתח במשך השבוע מסע של לחישות. הם נוגעים לשני עניינים: • נאמר כאילו קיבל זעירא, בביתו בווינגטון, שכר-דירה בדולרים מדיירי דירתו בצהלה. גם טענה זו אינה נכונה: הכסף, ששולם בדולרים, הופקד בבנק (המשך בעמוד 26)